

HRAVÁ

LITERATURA

Pracovní sešit pro 6. ročník ZŠ a víceletá gymnázia

V souladu s RVP ZV

HRAVÁ LITERATURA 6

Pracovní sešit pro 6. ročník ZŠ a víceletá gymnázia

Autoři: Mgr. Tereza Friedl, Mgr. Renata Krejčíková, Mgr. Hana Dostálová,
Mgr. Zdeňka Havlíčková, Mgr. Jana Pelešková, Mgr. Pavlína Pyszková,
PhDr. Šárka Pospíchalová, Mgr. Andrea Pavlíčková

Odborná spolupráce: Mgr. Ilona Skolilová, Mgr. Zuzana Medvedřová, Mgr. Jolana Řapková

Grafická úprava a sazba: Daniela Řeháková, MgA. Josef Tauš

Produktový manažer: Mgr. Michal Švantner

Projektový manažer: Ing. Valerián Stec

ISBN: 978-80-7563-137-4
3. vydání, 2018

Copyright: © Vydavatelství Taktik International, s.r.o., Praha 2015 (1. vydání 2015)
Vytiskl a vydal: Taktik International, s.r.o., Argentinská 38, 170 00 Praha 7

Všechna práva vyhrazena. Šíření či reprodukce obsahu nebo jeho částí jakýmkoliv způsobem jsou bez předchozího písemného souhlasu vydavatele zakázány.

HRAVÁ LITERATURA

6

JMÉNO	

ŠKOLA	
_____	_____
TŘÍDA	ŠKOLNÍ ROK

Úlohy označené mají vyšší náročnost.

	LIDOVÁ SLOVESNOST.....	2
	EPIKA: BAJKY.....	5
	EPIKA: BÁJE, MÝTY A EPOSY	10
	EPIKA: POVĚSTI.....	22
	EPIKA: POHÁDKY LIDOVÉ A AUTORSKÉ	28
	EPIKA: DOBRODRUŽNÉ PŘÍBĚHY	44
	EPIKA: HUMORISTICKÁ LITERATURA.....	51
	LYRIKA.....	54
	LYRICKO-EPICKÉ ŽÁNRY	62
	DRAMA	64
	KOMIKS	66

1. Následující pranostiky doplň tak, aby dávaly smysl a rýmovaly se.

Na Nový rok o slepičí

Na Hromnice o hodinu

Na svatého Jiří vylézají hadi a

Mokry máj - ve stodole

Svatá Margita, hodila srp do

2. Na vynechaná místa doplň vhodná slova do přísloví. V jaké situaci bys dané přísloví mohl/a použít?

Tak dlouho se se pro vodu, až se utrhne.

.....

Je mu bližší než

.....

3. a) Jaký je rozdíl mezi pranostikou a příslovím?

.....

.....

b) Napiš jednu pranostiku a jedno přísloví.

pranostika –

přísloví –

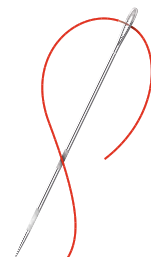
4. Ke každé hádance přiřaď správný obrázek.

Železné hříbě
v kamenném chlívě.
Třikrát za den řečce,
a žrát se mu nechce.

Ouško mám a
neslyším, nožku
mám a neběhám.

Divné zvíře vidím
v díře, na hlavě růžky,
v rukou nůžky.

Běhá po světnici, lehá
pod lavicí.

5. Verše v říkadlech seřaď pomocí čísel do správného pořadí.

O kočce

- po mamince okaté.
- Jedno mourek, druhé bílé,
- Naše kočka strakatá,
- třetí žluté, roztomilé.
- měla čtyři kořata.
- A to čtvrté strakaté,

O hrušce

- Shoď mi jednu nebo dvě,
- Foukej, foukej větříčku,
- budou sladké obě dvě.
- shoď mi jednu hruštičku.

6. Přečti si následující text. Se spolužákem si rozdělte role Anděla a Vavrucha a scénu zdramatizujte (zahrajte ji jako v divadle).

1. scéna – U koliby, tři pastýři spí

- anděl:** Sláva Bohu na Výsostech a na zemi pokoj lidem dobré vůle! Glóriá!
Ó, roztomilí pastuškové, poslouchajte věci nové, co se v této noci stalo, v Betlémě se přihodilo. Narodil se Vám Spasitel, všeho světa Vykupitel.
- Vavruch:** Kdo to na nás shůry volá, že nám v noci spáti nedá?
- anděl:** Já anděl z nebe poslaný, všem pastýřům jsem poddaný, byste vstali a nespali, k Betlému se ubírali, Ježíšku čest a slávu vzdávali!
- Vavruch:** My ubozí jsme nespali, se svým stádem pracovali, nemáme ani v noci pokoje míti, ještě k tomu richtování býti?
- anděl:** Ó, roztomilí pastuškové, nemůžete spáti dále! Zanechte stáda vašeho a jděte hledat děťátka pěkného.

7. Přečti si část textu písně „Já mám koně“ a vyřeš následující úkoly.

: Já mám koně, vraný koně, to jsou
koně mů. :	: Já mám koně, vraný koně, to jsou
koně mů. :	: Já mám koně, vraný koně, to jsou
koně mů. :
Když já jim dám vovsa,
oni skáčou hopsa!	Když já jim dám obroku,
oni skáčou do skoku.	Když já jim dám jetele,
oni skáčou vesele.
Já mám koně, vraný koně, to jsou
koně mů.	Já mám koně, vraný koně, to jsou
koně mů.	Já mám koně, vraný koně,
to jsou koně mů.

a) Zakroužkuj možnosti, které jsou pravdivé.

- a) Tato píseň je tzv. umělá.
- b) U této písně je znám autor.
- c) Tato píseň se šířila ústně.
- d) Píseň vyjadřuje radost nad vlastnictvím koní.

b) Co znamená dát obroku?

- a) nasadit chomout
- b) nasypat krmení
- c) připevnit sedlo
- d) dát volnost pohybu

Perseus

Perseus neotálel. Připravil se na cestu a dychtivý dobrodružství, ihned vyrazil. Zapadající slunce mu ukázalo směr jeho putování. Plavil se po moři a cestoval po souši. Razil si cestu ohromnými lesy plnými zvířete a ptactva, přecházel pohoří a brodil se řekami. Dlouho, předlouho putoval stále na západ.

Bohyně Pallas Athéna sledovala jeho cestu. Byla vždy ochránkyní statečných mužů a Perseova odvaha se jí líbila. Zjevila se Perseovi a oslovila ho:

„Jsi statečný, Persee, ale statečnost sama o sobě by ti nepomohla. Musíš vědět, jak si máš počínat, aby ses vrátil domů živ a zdrav. Poradím ti. Na Gorgony nesmíš pohlédnout. Těžko bys však s Medusou bojoval, kdyby ses na ni nedíval. Proto ti dám kovový štít. Leskne se jako zrcadlo a dobře v něm budeš moci Gorgony pozorovat. Jejich obraz ti neuškodí. Obyčejným mečem bys Meduse hlavu neuťal, vezmi si proto tenhle ocelový srp. Ale především musíš získat od nymf okřídlené střevice, kouzelnou mošnu a přílbu, která dělá lidi neviditelnými. Pojď, ukážu ti cestu ke třem stařenám. Jsou to sestry Gorgon a vědí, kde nymfy žijí.“

Perseus bohyni poděkoval, vzal lesklý štít a srp a šel, kam mu ukázala. V pusté kamenité končině stála špinavá chatrč. V ní bydlily tři stařeny, sestry Gorgon. Už z dálky slyšel Perseus, jak se stařeny hádají. Měly dohromady jen jeden zub a jedno oko. Nikdy se nemohly dohodnout, která z nich si má oko a zub půjčit. Sotva si jedna stařena oko půjčila a rozhlédla se, už se na ni sápara druhá a chtěla se také podívat. Sotva se oka zmocnila druhá stařena, už jí ho brala třetí. A o zub se přely jako o oko.

„Kdo jde?“ volaly stařeny. Zaslechly Perseovy kroky, ale neviděly ho, neboť se přely o oko a žádná se ho nemohla zmocnit. „Ať jsi kdokoliv,“ křičela první stařena, „pojď a rozsud' nás!“ „Rozsud' nás, ať dostanu své oko!“ volala druhá stařena. „Nevěř,“ ječela ta třetí, „já jsem teď na řadě. Oko mám dostat já!“

Perseus přijal z rukou stařen oko a zub a řekl:

„Proč bych vás nerozsoudil? Oko i zub si vezmu a bude po hádce.“

Stařeny se daly do nářku, tápaly kolem sebe rukama a chtěly Persea chytit. Ale bez oka byly slepé a hmataly do prázdného vzduchu. Poznaly, že Persea nechytí a začaly prosit:

„Vrať nám oko. Splníme ti přání, když nám oko a zub vrátíš.“

„Povězte mi,“ řekl Perseus, „kudy se dostanu k nymfám, které skrývají okřídlené střevice, kouzelnou mošnu a přílbu. Až se to dovím, vrátím vám oko a zub.“

„Přej si něco jiného,“ přemlouvaly stařeny Persea. Perseus nechtěl vědět nic jiného a nepovolil. Stařeny dostaly strach, že by Perseus mohl odejít a oko a zub jim odnést. S bédováním a nářkem mu prozradily cestu k nymfám.

1. Doplň následující text.

Součástí Starých řeckých bájí a pověstí, jejichž autorem je, je báje o Perseovi. Hlavním hrdinou ukázky je Jeho ochránkyní se stala bohyně, jež mu darovala a Dále mu poradila, že musí od nymf získat, a, jež dělá lidi neviditelnými. Nakonec mu ukázala cestu ke, které mu daly informaci, jak se může dostat k

2. Které z následujících tvrzení je pravdivé?

- a) Perseus může zabít Medusu mečem a musí mít zavřené oči.
- b) Perseus může zabít Medusu srpem a může se na ni dívat.
- c) Perseus může zabít Medusu mečem a může sledovat její obraz ve svém štítu.
- d) Perseus může zabít Medusu ocelovým srpem a její obraz může sledovat ve svém štítu.

3. Napiš antonyma (slova protikladná) k následujícím výrazům.

statečný

nebezpečí

zvítězil

vzal

dlouho

lesklý

4. Ve které zemi se nachází hora Olymp, která dle pověstí byla sídlem bohů?

5. Přiřaď k sobě pojmy, které spolu souvisí.

Afrodita

bohyně války a moudrosti

Athéna

bohyně lásky a krásy

Perseus

bůh podsvětí

Hádes

Andromeda

6. Vyskloňuj jméno vládce bohů - Zeus.

1. pád

5. pád

2. pád

6. pád

3. pád

7. pád

4. pád

7. Doplní křížovku. V tajence se objeví hrdina jiné známé řecké báje.

- 1. počet sester Gorgon, s nimiž se Perseus setkal
- 2. předmět, o němž se setry Gorgon hádaly
- 3. smrtelná Gorgona
- 4. syn Dia a Danaé
- 5. trojhlavý pes hlídající vchod do podsvětí
- 6. okřídlený kůň

TAJENKA:

1.

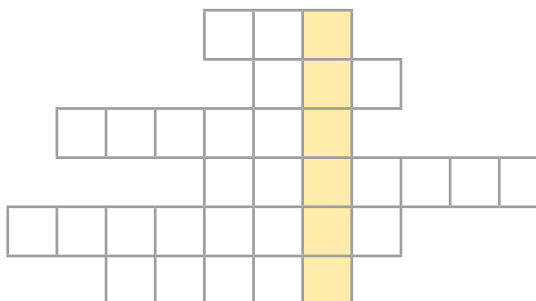
2.

3.

4.

5.

6.

8. Zjisti význam následujících slovních spojení vycházejících z řeckých bájí a vysvětli je.

Achillova pata –

Ariadnina nit –

Augiášův chlév –

Tantalova muka –

O králi Ječmínkovi

Když Svatopluk král tak beze stopy zmizel, pomýšleli na Moravě zvoliti sobě jiného panovníka. (...)

Toho času žil na Přerovsku na hradě Chropíně zeman, pán rozlehlých statků, muž bohatý, u pánů a zemanů vážený, od poddaných milovaný. Vládl jim lidsky, a maje dar ducha, soudil moudře a spravedlivě. A tak si řekli páni a zemané:

„Nač jinde vladaře hledati, když ho máme mezi sebou!“

I zvolili chropínského pána všichni jednosejně, bez sporů a rúznic. (...)

Ten, aby poznal všechny končiny své moravské říše, objížděl zemi; všude ho vítali s mnohým plesáním a velikou slávou. (...) Když se pak vrátil na chropínský hrad, zastesklo se mu. Zdál se mu příliš tichý a pustý. (...) Proto poručil dvořanům, aby vystrojili hody a pozvali k nim hojné a vzácné hosty. (...)

Přes tu chvíli se panstvo sjíždělo po vůli pánově, besedovali, zábavy strojili, nákladná sedání a pokaždé dlouho hodovali a pili a pili. (...) Králi již nestačilo ani jeho vlastní, ani královské jmění na takové hospodářství. Proto se jal ukládati veliké daně, nové a nové. (...)

Až jednou král, když opět uložil novou berni a králová zase za lid prosila, tím popuzen, ve vzteku vytrhl meč a hnal se jím po své manželce tak prudce, že div neuklouzla ze dveří ven. V tom divokém hněvu poručil král, aby ji té chvíle hned vyvedli ze hradu, aby jí neměl na očích. (...)

Prchala ječmenem, až pojednou v něm zmizela, zapadla jako ve zlaté túni. (...) Ji našly pak vesnické ženy a vedle ní děťátko, jež se jí tu narodilo. (...)

Také král vyjel s družinou pátrat po své rodině. (...) I ptal se zbožného starce, neví-li o jeho paní králové a synu Ječmínkovi. Vstal poustevník (...) a prorocky k němu promluvil: (...) „Zjeví se a přijde, až vlast moravská bude nejhůř sklíčena svými nepřáteli (...), tenkrát přijde Ječmínek s velikou mocí, zažene nepřátele a osvobodí Moravu od cizího jařma. Ale ty jdi a čiň pokání!“ (...)

Ale vrchnostem se nelíbil. (...) Toho však, kterého stíhali, Ječmínka, nikdy nestihli. Ten chodil tajně mezi lidmi dál, tak lid věřil a utěšoval, že roboty přestanou, že bude všem dobře. V každé obci měl svého známého souseda nebo dva. K těm chodil na besedu, a to vždy v noci, když čeleď už spala. Přišel znenadání (byl prostředního věku a postavy dosti vysoké), v plášti z modravého sukna, s čepicí na hlavě, v dlouhém kabátě, maje modravé nohavice do bot. A ty se svítily vždycky jako zrcadlo, třebaže pršelo, jen se lilo. A sám byl za deště také suchý, na plášti, na čepici ani krůpěje. To ho ten plášť tak chránil, že nezmokl, a také jinak, že nemusil spáti, ani jísti a ani pít, a že žádný ho neviděl, leda ten, kterého chtěl, aby ho viděl.

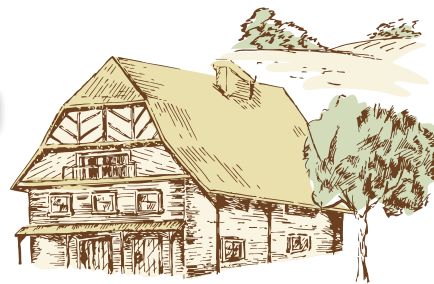
Za tmy se zjevil, přišel zavřenými dveřmi, usedl za stůl, pohovořil, přeptal se svého známého souseda na všelicos a nejvíce na to, jak se nakládá s lidem na robotách. Pověděl, že přijdou ještě hrubé platy na sedláky, že se bude platit daň ze všeho, i z koštěte. Ale to že bude to poslední, pak že ty nekřesťanské platy přestanou: i roboty vezmou za své.

1. Kdo je hlavní postavou příběhu?

2. Podtrhni tu část textu, ve které se popisuje Ječmínek.

3. V následujícím textu doplň vynechaná slova. Použij výrazy, které najdeš v úryvku.

Ječmínek chodil mezi lidmi, a to vždy v, když čeleď spala. I za deště zůstával jeho plášť, nemusel spát, ani Zjevoval se za a přišel dveřmi.

4. Rozhodni o pravdivosti následujících tvrzení.

Pán z Chropyně si zvykl pořádat na svém hradu hody.

Manželka pána z Chropyně porodila syna v ječmeni.

Pán z Chropyně pojmenoval svého syna Ječmínek.

Pán z Chropyně byl celý život krutý a nemilosrdný.

Ječmínek se objeví, až bude Moravě nejhůř.

Ječmínek chodil lidi často utěšovat.

PRAVDA / LEŽ

PRAVDA / LEŽ

PRAVDA / LEŽ

PRAVDA / LEŽ

PRAVDA / LEŽ

PRAVDA / LEŽ

5. Ke každému z následujících výrazů z textu vymysli alespoň jedno synonymum.

ukládati

besedovali

hody

nekřesťanské

6. Přepiš následující výrazy vlastními slovy.

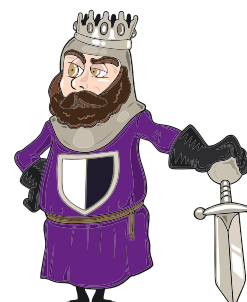
přes tu chvíli se panstvo sjíždělo

opět uložil novou berni

král byl popuzen

7. Změnilo pána z Chropyně jeho zvolení králem? Proč?

ANO – NE

8. Odpověz na následující otázky.

Co je to robota?

Jaké pověsti se podobá pověst o Ječmínkovi?

V jaké době se pověst odehrává?

- a) dávky uvalené pány na poddané
- b) práce v dolech
- c) povinnost podanných pracovat na panském
- d) pracovní směna

- a) o Sibyliných proroctvích
- b) o Janošíkovi
- c) o králi Svatoplukovi
- d) o blanických rytířích

- a) doba prvních Přemyslovců
- b) Velkomoravská říše
- c) Sámova říše
- d) sklonek přemyslovské epochy

9. K jakému literárnímu druhu patří pověst?

- a) epika
- b) lyrika
- c) drama
- d) dílo lyricko-epické

10. Urči slovesný tvar slov ukládati, hledati, zdáti a spáti.

11. O jaký literární žánr se jedná? Urči dva jeho znaky.

žánr

1. znak

2. znak

- **POHÁDKA** – původně žánr lidové slovesnosti; jde o smyšlený příběh, v němž vystupují nadpřirozené postavy, jeho základem je souboj mezi dobrem a zlem a většinou končí šťastně
 - **další znaky pohádek:** ustálené obraty (bylo – nebylo, za devatero horami), neobyčejné světy, nadpřirozené bytosti (víly, čarodějnice), kouzla a kouzelné předměty (létající koberec, kouzelný prsten), magická čísla (tři, sedm, dvanáct)
 - **sběratelé lidových pohádek:** K. J. Erben, B. Němcová, bratři Grimmové
 - **autorské pohádky** – někteří autoři lidové pohádky upravují nebo vytvářejí pohádky nové (H. Ch. Andersen, O. Wilde, K. Čapek, J. Werich)
- **EPOS** – epický veršovaný útvar popisující život hrdinů a jejich činy; do děje, jenž je charakteristický pomalým spádem, obvykle zasahují i nadpřirozené síly a bohové (Homérovy eposy, „*Píseň o Rolandovi*“)
- **ROMÁN** – rozsáhlý epický útvar s rozvětveným dějem a větším množstvím postav, které procházejí nějakým vývojem
 - podle námětu se dělí na dobrodružný, detektivní, fantastický, historický, humoristický, milostný aj.
- **KRONIKA** – popisuje historické události v jejich chronologickém sledu
- **LEGENDA** – epický útvar pojednávající o životě, skutcích a umučení světců („*Život svatého Václava*“)

NĚKTERÉ LYRICKÉ ŽÁNRY

- **PÍSEŇ** – báseň s pravidelnou stavbou, může být určena ke zpěvu a doprovázena hudbou; rozlišujeme píseň umělou, u níž známe autora, a lidovou, patřící mezi žánry lidové slovesnosti
- **ÓDA** – radostná oslavná báseň (oslavuje například významného panovníka, vlast nebo národ); druhem ódy je hymnus, který byl původně určen k oslavě bohů
- **ELEGIE (ŽALOPĚV)** – báseň vyjadřující smutek (ztráta blízkého člověka, ztráta vlasti, nespravedlivý osud apod.); např. „*Žalozpěvy*“ Publia Ovidia Nasa
- **EPIGRAM** – krátká satirická báseň (satira = výsměšná kritika), ve které je stručně vyjádřena nějaká myšlenka (Karel Havlíček Borovský)
- **EPITAF** – veršovaný nápis na náhrobku, váže se k životu a dílu zemřelého
*Zde leží Jiří Wolker, básník, jenž miloval svět a pro spravedlnost jeho šel se bit.
Dřív než mohl srdce své k boji vytasit, zemřel mlád dvaceti čtyř let.*

LYRICKO-EPICKÉ ŽÁNRY

- **BALADA** – báseň s pochmurným dějem a smutným až tragickým koncem
 - motiv viny a trestu (hrdina poruší nějaké mravní pravidlo a bývá za to potrestán)
 - často v ní vystupují nadpřirozené bytosti (balada „*Polednice*“ ze sbírky „*Kytice*“ – K. J. Erben)
- **ROMANCE** – opak balady, báseň radostného rázu se šťastným koncem („*Romance o Karlu IV.*“ – J. Neruda)
- **BÁSNICKÁ POVÍDKA (POEMA)** – děj je v ní pouze naznačen, větší prostor je věnován líčení pocitů a duševních stavů hrdiny („*Máj*“ – K. H. Mácha)

ŽÁNRY DRAMATU

- **TRAGÉDIE** – truchlohra, hra s vážným obsahem a smutným až tragickým koncem („*Romeo a Julie*“ – W. Shakespeare)
- **KOMEDIE** – veselohra, témata jsou zpracována s humorným nadhledem
- **ČINOHRA** – novější žánr, vyvinula se až v pozdější době (v 18. století), zachycuje osudy hrdinů z běžného života, může být tragická i komická (hry Karla Čapka)
- **DALŠÍ DIVADELNÍ ŽÁNRY** – opera, opereta, muzikál, balet, pantomima

NĚKTERÉ DALŠÍ DRAMATICKÉ POJMY

- **dramaturg** – člen uměleckého souboru divadla, který rozhoduje o podobě repertoáru (souhrn her, které se v daném divadle hrají); tato profese se objevuje také v oblasti filmu, rozhlasových her apod.
- **režisér** – řídí nastudování a uvedení, popř. zfilmování, dramatického díla
- **scénář** – literární text určený pro divadlo, televizi či film; obsahuje údaje o tom, co mají jednotlivé postavy říkat, co při tom dělají či co se děje na scéně; scénář píše scénárista
- **dialog** – rozhovor dvou nebo více osob na scéně
- **monolog** – souvislá promluva jedné postavy, jež vyjadřuje své pocity a názory směrem k divákům

VÝRAZOVÉ FORMY LITERATURY

• PRÓZA

- psána volně, není omezována žádnými pravidly, pouze gramatickými
- je rozdělena obvykle do kapitol a odstavců
- většinou je epická – zobrazuje děj
- čtenáře s dějem seznamuje pomocí vypravěče, může být vyprávěna v první osobě (já = ich-forma) nebo ve třetí osobě (on = er-forma)

• POEZIE

= básnictví, zvláštní forma vyjádření, která má svoje pravidla:

- **verš** – zapisuje se do jednoho řádku básně, verše se spojují do **slok** (sloka – spojení veršů do myšlenkového celku), ze slok se skládá **báseň**
- **volný verš** – neřídí se stejnými pravidly jako báseň (rým, rytmus), ale text se člení spíše podle obsahu, řádky nemusí být stejně dlouhé
- **rým** – zvuková shoda na konci verše
- **rytmus** – pravidelné střídání nějakého prvku (při tanci, hudbě, zpěvu, v poezii)

DRUHÝ RÝMŮ

Seifert Jaroslav
Píseň o dětství

Dejte mi, chlapci, trochu hlíny,
chtěl bych si s vámi stavět hráze
a nedívat se na hodiny
a neslyšet, jak míjí čas...

STŘÍDAVÝ – a, b, a, b

Pablo Neruda
IX (Ráno)

Když vlna narazí v svém běhu na skálu,
vystříkne chumáč vod a stvoří bílou růži,
veliký obvod se v jednu kapku zúží,
jejíž modrá sůl shůry snáší se pomalu...

OBKROČNÝ – a, b, b, a

Karel Plíhal
Slavík

Sedl slavík na koleje,
mojí milé píseň pěje.
Pak jel kolem osobák
a on přišel o zobák.

SDRUŽENÝ – a, a, b, b

Lidová píseň

Rozbořené staré zámky
zas se mohou vystavit,
ale co mě zbořilo,
nemohu víc napravit.

PŘERÝVANÝ – a, b, c, b

OBRAZNÁ POJMENOVÁNÍ

- **METAFORA** – přenesení významu na základě podobnosti (*Na nebi zářila bílá světýlka.* – tzn. hvězdy)
- **PŘIROVNÁNÍ** – výchozí jev přirovnáváme k jinému (*Hvězdy jsou jako bílá světýlka, která září na nebi.*)
- **METONYMIE** – přenesení významu na základě souvislosti (*A. C. Clarke: strach města se plížil až k nám = strach obyvatel města*)
- **PERSONIFIKACE** – zosobnění, neživé věci se chovají jako živé tvorové (*O lásce šeptal tichý mech.* – K. H. Mácha)
- **EPITETON** – básnický přívlastek (*smaragdová tráva, tichý mech*); dělí se na ustálený (přisuzuje běžnou vlastnost) a zdobný (přisuzuje neobvyklou vlastnost)
- **KONTRAST** – záměrné kladení protikladných slov a myšlenek vedle sebe (*Já u pramene jsem a žíznil hynu.* – F. Villon)

Kolem ohně jsou rozsazeny ženy a upravují maso, které ještě zbývá. Mnoho masa je rozvěšeno po zapíchaných větvích k usušení na slunci. To ženy vyňaly z kýt kosti a nařezaly do zásoby řízků. Jedlíci nemohou už ani žvýkat: bolí je čelisti. Jsou unaveni ustavičným jídlem a malátně se rozvalují na pažitě nad studánkou a mezi koženými stany.

Tuku je tolik, že je nemožné všechn sníst. Dnes si může každý člen tlupy natřít tělo po libosti silnou vrstvu tuku, a nikdo ho nepraští polínkem, že plýtvá. Je to nejlepší ochrana proti bodavým komárům a vydrží několik dní, nežli se setře. Však si všichni dávají pozor, aby jim tuková vrstva na těle dlouho vydržela! Čím je starší a víc páchne, tím lépe komáry zahání.

Z ohně se valí čadivý dým a ženy v něm udí kousky masa, zavěšené na prutech. Dvě umazané dívky, Smolda a Paluša, přinesly opět náručí nalámaných větvíček a složily je k ohništi. Když jim Škuta podávala odřezek masa, obě jen pokrčily nosíky, beze slova přeskočily stružku od studánky a za Huňáčovým stanem si trhaly šťovík. Zašly spolu až k řece na mladé pupeny orobince a jiných bahenních rostlin. Po chvíli za nimi přiběhly i ostatní dívky a také trhaly zeleninu pro vytrávení.

K ohništi přisedl rychlonohý Zajíc a položil vedle sebe dvě hole, pěkně rovné a čistě vyhlazené. Vzal jednu a opaloval její přihrocený konec ve žhavém popelu. Po chvílce přibrousil ještě doutnajícím špičku o balvan. Zajíc bude mít skvělé oštěpy!

1. Co je tématem ukázky?

2. Podle textu uspořádej následující události.

- uzení masa
- využití tuku
- výroba oštěpu
- úprava masa

3. Ve které době se tato ukázka odehrává?

.....

4. K čemu tehdy potřebovali oštěp?

5. Najdi v textu synonymum pro „trávník“.

.....

6. Jaké rozdělení rolí mužů a žen v tehdejší době z textu vyplývá?

.....

7. Doplň text podle ukázky.

Ženy upravují zbylé Ostatní je již rozvěšeno po zapíchaných větvích k
Členové tlupy tuk jedí, ale také si ho natírají, aby jím zaháněli
V čadivém dýmu z ohně ženy kousky masa. Dívky ohrnují nos nad masem a raději běží trhat
..... pro vytrávení. Rychlonohý Zajíc z holí vyrábí

8. Odpověz na otázky. Správnou odpověď zakroužkuj.

Ke kterému literárnímu žánru uvedená ukázka patří?

Kdo Štorchovy knihy ilustroval?

Kterou knihu nenapsal Eduard Štorch?

a) povídka	b) román	a) Jiří Trnka	b) Zdeněk Burian	a) Minehava	b) Volání rodu
c) novela	d) epos	c) Adolf Born	d) Jan Fischer	c) Osada Havranů	d) Z pradějin tvorstva

Inču-čunův tomahavk

„Je to boj ve vodě i na suchu, na život a na smrt. Můžeš tedy i ty zabít Inču-čunu, protože jedině tak by se ti podařilo, abys mohl doběhnout k cedru.“

„A nebude pro mě mít tvoje smrt zlé následky?“

„Ne. Když tě náčelník Apačů přemůže, pak nedoběhneš k cíli a tvoji druhové se rozloučí se životem. Když přemůžeš ty jeho, pak dojdeš k cedru, a tím okamžikem jste všichni naprosto svobodní. Ale pojď už!“

Otočil se a já jsem si zatím svlékl lovecký kabát, košili a boty a na hromádku k nim jsem poskládal všechno, co jsem měl v opasku a kapsách u kalhot. Sam při tom bědoval:

„Odskáčete si to, sir, šeredně si to odskáčete! Kdybyste se jen viděl! A ten žalostný hlas, divže jste se přitom nerozbrečel! Mám o vás opravdu strach!“

Nemohl jsem mu odpovědět, protože by to náčelníci byli slyšeli. Ale věděl jsem velmi dobře, proč jsem se choval tak trapně a poraženecky. Chtěl jsem Inču-čunu ukolébat, chtěl jsem ho tak říkajíc nachytat na vějičku. A můj průhledný trik zabral!

„Ještě jednu otázku, prosím!“ požádal jsem ho, dřív než jsem za ním vykročil.

„Dostaneme zase zpátky svoje věci, jestli budeme volní?“

Inču-čuna se netrpělivě zasmál, jako by mu ta otázka připadala úplně bláznivá.

„Jistě, dostanete je.“

„Všechny?“

„Všechny.“

„I koně a zbraně?“

Tu se na mě příkře obořil:

„Všechny řekl Inču-čuna! Nemáš snad uši? Pulec chtěl závodit s orlem v letu a ptal se ho, co mu dá, když nad ním zvítězí. Jestli plaveš tak hloupě, jako se ptáš, tak náčelník Apačů lituje, že ti za soupeře nevybral starou bábu!“

(přeložili Emanuel Tilsch a Taťána Tilschová)

1. Charakterizuj následující postavy. Použij přitom vždy alespoň dvě přídavná jména.

a) vypravěč

.....

b) Inču-čuna

.....

2. Kdo je vypravěčem ukázky?

a) Sam

b) nelze určit

c) Inču-čuna

d) jeden z Apačů

3. Zakroužkuj pravdivé tvrzení.

a) Pokud vypravěč v souboji zemře, jeho druhové budou zachráněni.

b) Když zvítězí náčelník Apačů, druhové vypravěče zemřou.

c) Pokud zvítězí vypravěč, musí zemřít Inču-čuna.

4. Co v rámci ukázky znamená výraz „pulec“?

a) expresivní označení pro malé dítě

b) menší druh ptáka

c) žabí larva

d) druh červa

Karel Havlíček Borovský: Tyrolské elegie

I.
Sviť, měsíčku, polehoučku
skrz ten hustý mrak;
jak pak se ti Brixen líbí?
Neškareď se tak!

Nespíchej, pozastav se,
nechoď ještě spat,
abych s tebou jen chvílku mohl
diškutýrovat.

Nejsem zdejší, můj měsíčku!
toť znáš podle křiku;
neutíkej, nejsem „treu und bieder“,
jsem zde jen ve cviku.

II.
Jsemť já z kraje muzikantů,
na pozoun jsem hrál,
a ten pořád ty vídeňské pány
ze sna burcoval.

By se po svých těžkých pracích
hodně vyspali,
jednou v noci kočár policajtů
pro mne poslali.

Dvě hodiny po půlnoci,
když na třetí šlo,
tu mi dával žandarm u postele
šťastné dobrýtro.

Se žandarmem slavný ouřad
celý v parádě,
pupek kordem pevně obvázaný,
zlato na krágle.

1. a) Pomocí písmen *a*, *b* a *c* vyjádři rozložení rýmů ve sloce.

b) Jak se tento druh rýmu nazývá?

a) střídavý

b) přerývaný

c) obkročný

d) sdružený

2. Které z následujících tvrzení nejlépe charakterizuje výchozí text?

- a) Brixen se mi líbí, tak se taky začni usmívat.
- b) Když budeš více svítit, rychleji mi uběhne cesta a více si spolu popovídáme.
- c) Počkej chvíli a posviť mi, chci si s tebou povídat o tom, že jsem cizinec a jsem zde jenom na cvičení.
- d) Brixen je krásné město, až se ráno vzbudím, pořádně si zacvičím.

3. Zakroužkuj výrazy, které nejlépe odpovídají náladě, již báseň vyjadřuje.

hořkost

radost

posměch

touha po domově

smutek

vlastenectví

touha po dobrodružství

4. Co je to „žandarm“?

a) úředník

b) kord

c) hudební nástroj

d) četník

5. Jaké jiné slovo označuje žánr elegie?

a) nekrolog

b) satira

c) parodie

d) žalozpěv

Jiří Suchý: Píseň o rose

Já zpívám píseň o rose,
která se v trávě třpytí,
nikdo však na ní není zvědavý.

Na první pohled zdálo se,
že posluchače chytí.
Teď však to vidím víc a víc,
že rosa nikoho nebaví.

Snad že je příliš čistá,
nebo snad že studí?
Jedna věc je však jistá.
Píseň o ní nudí.
Myslel jsem totiž,
v tom je ta potíž,
že trocha poezie
nikoho nezabije.

A proto píseň o rose
začal jsem tady zpívat.
Na první pohled zdálo se, že chytí.
Co už se stalo, stalo se,
můžete klidně zívat.
Rosa se přesto den co den
po ránu na louce zatřpytí. (...)

Ej, padá, padá rosička

Ej, padá, padá rosička,
spaly by moje očička.
|: Spaly by moje,
spaly by aj tvoje,
spaly by ony oboje. :|

Ej, padá, padá listopad,
pozdravuj milú nastokrát;
|: pozdravuj milú, holuběnku sivú,
že ju tu mosím zanechat. :|

Ej, padá, padá deštíček,
proč jsi tak smutný Janíček;
|: proč jsi tak smutný,
proč jsi uplakaný,
šohajíčku milovaný. :| (...)

1. Která píseň je umělá a která lidová?

Píseň o rose

Ej, padá, padá rosička

2. Jaký je rozdíl mezi umělou a lidovou písní?

.....

.....

3. Doplň tabulku.

	Píseň o rose	Ej, padá, padá rosička
Téma – o čem se zpívá		
Nálada, ladění		
Má píseň refrén?	ANO – NE	ANO – NE
Známe autora?	ANO – NE	ANO – NE

4. Vysvětli, proč uvedené písně patří mezi lyriku.

.....

- Následující řádky komiksu od Jana Foglara uspořádej podle toho, jak mají jít za sebou.

2. Stručně popiš děj komiksu.

.....

.....

3. Uvedený komiks obsahuje typický rys Foglarovy tvorby. Jaký?

.....

4. Zakroužkuj jména členů „Rychlých šípů“.

Červenáček Bohouš Rychlonožka Jarka Metelka Petr Solnar

Honza Ježek Mirek Dušín Červíček Dlouhé Bidlo Jindra Hojer

5. a) Vysvětli, co je to komiks.

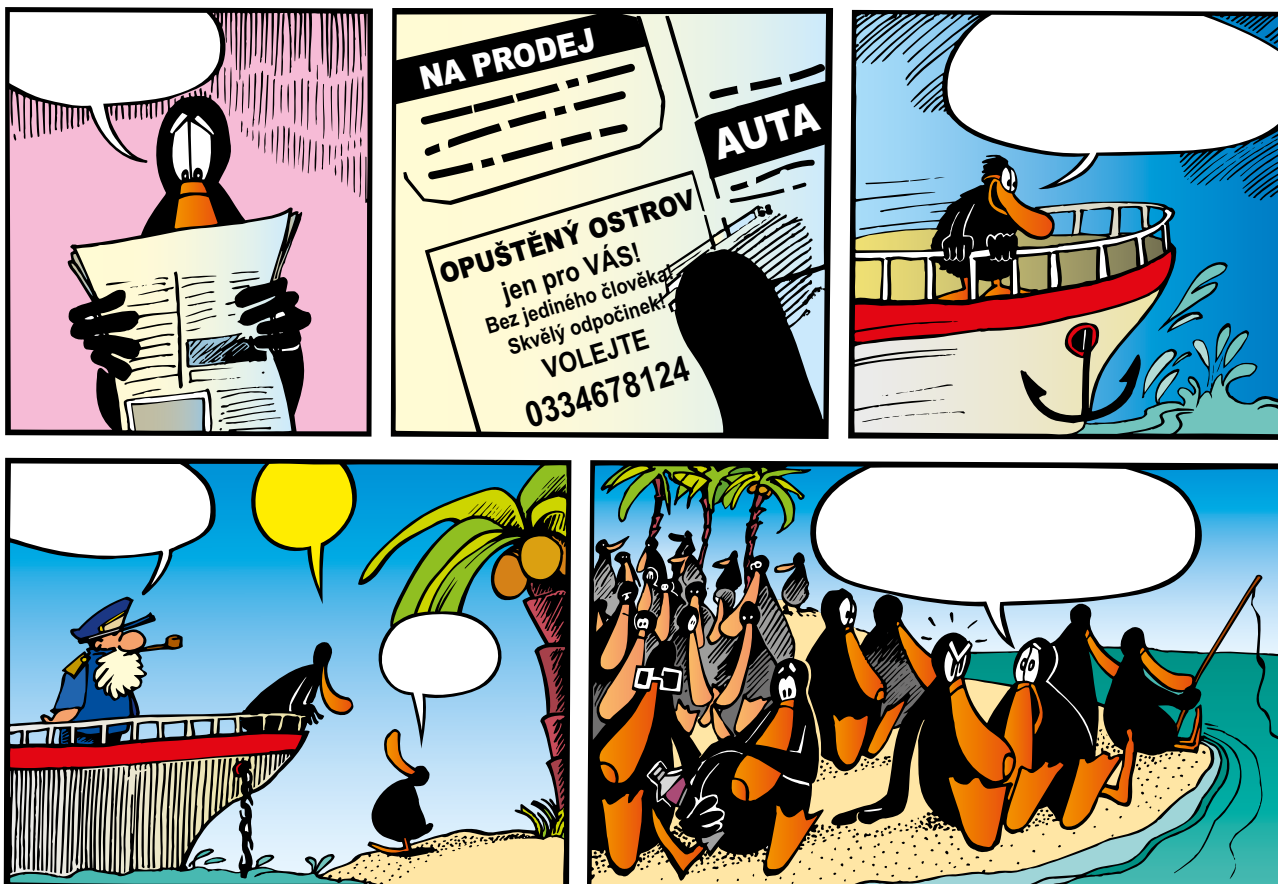
.....

.....

b) Které další komiksy znáš?

.....

6. Do následujícího komiksu doplň text tak, aby příběh dával smysl.

SOUHRNNÝ TEST

1. Který bod nejlépe charakterizuje lyrickou poezii?

- a) strofa, verš, rým, pocity, nálady
- b) rým, verš, strofa, smutný děj
- c) romantika, odstavce, rým, verš
- d) konflikt dobra a zla, strofa, verš, rým

2. Co je to balada?

- a) romantická báseň s dobrým koncem
- b) báseň bez děje, vyjadřuje pocity autora
- c) pochmurná báseň, děj mívá špatný konec
- d) báseň podobná pověsti s reálným základem

3. Co je to epigram?

- a) krátká výsměšná báseň, která vyjadřuje názor autora
- b) krátký veršovaný nápis určený na hrob
- c) krátká pochmurná báseň, hovoří o smutku autora
- d) krátká báseň, která je míněná jako říkanka pro děti

4. Ve kterém bodě se nachází personifikace?

- a) Vítr sfoukával suché listí do rohu ohrady na velkou hromadu.
- b) Sněhulák na dvoře držel své koště a kolem krku byl omotán šálou.
- c) Dům stál na svahu a pyšně hleděl do údolí, jako by mu patřilo.
- d) Letošní léto uplynulo jako voda po vydatných deštích.

5. Který výraz označuje jeden z druhů rýmu?

- a) přechodný
- b) přerývaný
- c) překotný
- d) přerušovaný

6. Co nepatří mezi obrazná pojmenování?

- a) epiteton
- b) metonymie
- c) metafora
- d) hádanka

7. Ve kterém bodě nejsou uvedeny dva typy lyriky?

- a) milostná, náboženská
- b) úvahová, bájná
- c) politická, přírodní
- d) intimní, vlastenecká

8. Jak se v poezii nazývá zvuková shoda slov?

- a) strofa
- b) verš
- c) refrén
- d) rým

9. Co nepatří mezi lyrické žánry?

- a) óda
- b) elegie
- c) romance
- d) epigram

10. Který bod nejlépe charakterizuje ódu?

- a) báseň sloužící k umístění na náhrobek
- b) báseň vyjadřující smutek nad osudem
- c) báseň kritizující lidskou společnost
- d) báseň oslavující nějakou osobu nebo událost

11. Ve kterém bodě nejsou uvedeny jen žánry dramatu?

- a) komedie, opera, balet
- b) romance, tragédie, symfonie
- c) činohra, pantomima, komedie
- d) opereta, tragédie, muzikál

12. Jak lze nejlépe charakterizovat muzikál?

- a) představení s hudbou, zpěvem, mluveným slovem a tancem
- b) představení s hudbou, bez mluvení, promluvy postav jsou jen zpívané
- c) činoherní představení, kde písně jsou jen pro zpestření
- d) hudebně-taneční představení s minimem promluv a zpěvů

13. Co je to dialog?

- a) rozhovor pouze dvou postav
- b) řeč pouze jedné postavy k divákům
- c) vstup vypravěče do děje hry
- d) rozhovor dvou a více postav

14. Čím se zabývá dramatik?

- a) píše divadelní hry
- b) vybírá, co se bude v divadle hrát
- c) řídí nastudování divadelní hry
- d) asistuje (pomáhá) divadelnímu režisérovi

15. Který z českých autorů není autorem komiksů?

- a) Karel Saudek
- b) Jaroslav Němeček
- c) Václav Čtvrtek
- d) Jaroslav Foglar

16. Který bod nejlépe charakterizuje komiks?

- a) text s mnoha ilustracemi, které zachycují nejdůležitější momenty děje
- b) obrázkový příběh bez textu, jen s citoslovci
- c) bohatě ilustrovaný román na pokračování
- d) obrázkový seriál s jednoduchým dějem, řeč postav je uvedena v tzv. bublinách

Seznam použité literatury:

- Ezopovy bajky*. 2. vyd. Přeložil Rudolf Kuthan. Praha: Mladá fronta, 1975.
- Ezopovy bajky*. 1. vyd. Vypráví František Branislav. Praha: Panton, 1973.
- KRYLOV, I. A. *Člověk a stín*. 1. vyd. Přeložila Hana Vrbová. Praha: Svoboda, 1976.
- LA FONTAINE, J. de. *Bajky*. 1. vyd. Přeložil Jiří Pelán. Praha: Odeon, 1983.
- MACOUREK, M. *Živočichopis*. 2. vyd. Praha: Knižní klub, 2007.
- PETIŠKA, E. *Příběhy, na které svítilo slunce*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1967.
- PETIŠKA, E. *Staré řecké báje a pověsti*. 7. vyd. Praha: Albatros, 1980.
- HULPACH, V., E. FRYNTA, V. CIBULA. *Meč a píseň*. Praha: Artia, 1970.
- HULPACH, V. *Návrat opeřeného hada*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1974.
- OLBRACHT, I. *Biblické příběhy*. 4. vyd. Praha: Albatros, 2002.
- MERTLÍK, R. *Starověké báje a pověsti*. 4. vyd. Praha: Argo, 2014.
- JIRÁSEK, A. *Staré pověsti české*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959
- CIBULA, V. *Pražské pověsti*. 2. vyd. Praha: Orbis, 1977.
- ERBEN, K. J. *Pohádky*. 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2011.
- ERBEN, K. J. *Kytice*. 5. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977.
- NĚMCOVÁ, B. *Národní báchorky a pověsti*. 1. sv. 2. vyd. Praha: SNKLHU, 1956.
- Nejkrásnější pohádky bratří Grimmů*. 1. vyd. Přeložila Alena Bezděková. Praha: Knižní klub, 2011.
- ANDERSEN, H. CH. *Křesadlo a jiné pohádky*. 1. vyd. Praha: Brio, 2005.
- WERICH, J. *Fimfárum Jana Wericha: 9 filmových pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006.
- ČAPEK, K. *Menší prózy*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1992.
- NEPIL, František. *Pět báječných strýčků*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1987.
- ŠRUT, P. *Lichožrouti*. 2. vyd. Litomyšl: Paseka, 2012
- SVĚRÁK, Z. *Tatínku, ta se ti povedla*. 3. vyd. Praha: Albatros, 2005.
- GOLDFLAM, A. *Tatínek není k zahození*. Praha: Andrej Šťastný, 2004.
- MACOUREK, M. *Pohádky*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 2011.
- MIKULKA, A. *Houpací pohádky*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1987.
- ŠTORCH, E. *Lovci mamutů*. 17. vyd. Praha: SNDK, 1968.
- MAY, K. *Vinnetou*. Praha: Naše vojsko, 2014.
- TWAIN, M. *Dobrodružství Toma Sawyera*. 10. vyd. Praha: Albatros, 1998
- LONDON, J. *Bílý tesák*. 2. vyd. Praha: Olympia, 1987.
- FOGLAR, J. *Hoši od bobří řeky*. 17. vyd. Praha: Olympia, 2005.
- POLÁČEK, K. *Bylo nás pět*. 4. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1954
- STEKLAČ, V. *Velké Boříkovy lapálie*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2013.
- HRUBÍN, F. *Špalíček veršů a pohádek*. 9. vyd. Praha: Albatros, 2008.
- FOGLAR, J. *Rychlé šípy*. 3. vyd. Nakreslil Jan Fischer. Praha: Olympia, 2009.
- SKÁCEL, J. *Básně pro děti*. 3. vyd. Třebíč: Blok, 2008.
- HOUŠKA, T. *Zpěvník*. 2. vyd. Praha: Tomáš Hlouška, 1994.
- BOROVSKÝ, K. H. *Tyrolské elegie*. 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2011
- DYK, V. *Satiry a sarkasmy*. 2. vyd. Praha: F. Topič, 1924.
- VRCHLICKÝ, J. *Okna v bouři*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1950.
- SLÁDEK, J. V. *Skřivánčí písně*. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2011.
- SLÁDEK, J. V. *Zvony a zvonky*. 2. vyd. Praha: Melantrich, 1939.
- HÁLEK, V. *Večerní písně*. 1. vyd. Praha: Městská knihovna, 2011.
- BOROVSKÝ, K. H. *Tyrolské elegie*. 1. vyd. Městská knihovna, 2011.
- BOROVSKÝ, K. H. *Básnické dílo*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1950.
- SCHILLER, F. *Óda na radost*. 1. vyd. Přeložila Marie Bieblová a kol. Praha: Československý spisovatel, 1980.

Hravá literatura 6 pracovní sešit obsahuje:

- I. LIDOVÁ SLOVESNOST
- II. EPIKA: BAJKY
- III. EPIKA: BÁJE, MÝTY A EPOSY
- IV. EPIKA: POVĚSTI
- V. EPIKA: POHÁDKY LIDOVÉ A AUTORSKÉ
- VI. EPIKA: DOBRODRUŽNÉ PŘÍBĚHY
- VII. EPIKA: HUMORISTICKÁ LITERATURA
- VIII. LYRIKA
- IX. LYRICKO-EPICKÉ ŽÁNRY
- X. DRAMA
- XI. KOMIKS

Dále:

PŘEHLED UČIVA
PRŮBĚŽNÉ TESTY

Ucelená řada učebnic a pracovních sešitů Hravá literatura pro 2. stupeň ZŠ a víceletá gymnázia:

6. ročník

učebnice

pracovní sešit

7. ročník

učebnice

pracovní sešit

8. ročník

učebnice

pracovní sešit

9. ročník

učebnice

pracovní sešit

ISBN 978-80-7563-137-4

9 788075 631374

Pracovní sešit je vytvořený v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání.